

LÖPSEDLAR

Av f. d. arkivrådet HERMAN BRULIN

ÄVEN en kritiskt inriktad tidningsläsare skall inte inbilla sig, att han är immun mot inverkan av den modernt uppställda pressens feta typer. Redan det nya påfundet att liva upp en artikel genom att sätta så där vid pass vart femte stycke med »halvfet» kan lätt locka honom att vid ett snabbt genomögnande — stundom icke utan men för sammanhanget — hoppa över de mellanliggande. Och framför allt, hur skeptiskt han än är inställd mot de konstfullt arrangerade rubrikerna med deras förenkling och för grovning, är han i alla fall beroende av dem, inte minst vid den dagliga glidflykten över morgonavisans numera likasom sönderbombade spalter.

Detta beträffande de tidningar man läser. Av och om dem, som man inte läser, får man — intill den följande dagens »pressfront», eller hur denna nyttiga spalt kallas — sitt vetande enbart genom deras löpsedlar. Redan som kunskapsspridare och opinionsbildare äro dessa plakat alltså ej att bagatellisera. Icke alla gatuvandrare äro skeptiker, och den enkla regeln att aldrig fästa något avseende vid en sensationsrubrik, om den bara förekommer i en kvällstidnings löpsedel, tillämpas säkerligen inte som den för tjänar.

Ordet sensation har redan fört över till huvudsynpunkten för detta inlägg. Någon frågar kanske: varför just en kvällstidning i det sammanhanget? Den förklaring man hör — och den låter sannolik — är, att eftermiddagsbladen ej i samma grad som sina morgonkolleger lägga an på prenumeranter utan leva på lösnummerförsäljning, och då gäller det ju att dagligen övertrumfa konkurrenterna. I varje fall lämna de gula och blekröda affischer, som vid tretiden på dagen skänka sin färg åt väggar och kiosker i huvudstaden, en antydan om, vad svenska pressen tror svenska folket i gemen vilja läsa. Detta material ger alltså i sin tur indirekt en glimt både av det senares intressenivå och av den förras ansvarskänsla.

Anser man, att denna ansvarskänsla aldrig kan vara nog stark,

finns det också goda skäl att intressera sig för dess brister, och utan att underskatta de morgontidiga vita anslagens användbarhet som studieobjekt, äro de dock i detta avseende så avgjort underlägsna de färgade, att det kan vara nog att hålla sig till dessa. Här skall alltså nu lämnas ett blomsterfång av löpsedelsrubriker ur Aftonbladet (AB), Aftontidningen (AT) och Expressen (E), utan undantag insamlade ur materialet från senare delen av 1948. Av det förut sagda framgår, att vad som härmed åsyftas inte är något genomsnitt, något slags medelproportional, utan fullt medvetet en kollektion av praktblommor. Tyvärr saknas där ändå några särskilt granna exemplar, som man minns sig ha sett, men som inte återupptäckts vid den nu gjorda lilla exkursionen.

Själva »editionen» kräver ännu ett par anmärkningar. Den omfattar sålunda bara ett urval ur ett urval av rubriker ur enstaka löpsedlar. Såväl presentationen av det politiska stoffet som också utbroderingen av fjolårets ohyggliga rad av allmänt kända olyckshändelser, mord, sedlighetsbrott o. s. v. har med få undantag utelämnats. Om man å andra sidan ibland inte längre kan anknyta några minnen av fakta till de stort »uppslagna» rubrikerna, är det förstas lite genant men kan på samma gång måhända öka läsningens eventuella behag. Anordningen är kronologisk. Citaten äro avsedda att vara ordagranna; skiljetecken ha emellertid måst insättas och äro ej alltid fullt säkert grundade. Den ofta groteska stilblandningen, vilken jämte den utstuderade grupperingen av rader och ord ger löpsedeln som originalkonstverk dess speciella förryckta fysionomi, markeras här bara med de enkla medlen kursiv, halvfet och halvfeta versaler — läsarens fantasi får utfylla bilden.

Alltså:

E 7.7: Perstorpsdramat mot kulmen. **Gråtande MOR KÄMPAR för sin pojke.** *Endast gift håller mig uppe. Måste bäras ur rättssalen.*

E 9.7: »Det är mitt driftliv.» **UNG ingenjör tog mått.** Skådespelerskor lurades att posera. Polisen stoppade »skum reklamkampanj».

E 10.7: »Han är sjuk . . . » »Han är frisk . . . » *Hustru angav MAKE.* Tvångsintogs två gånger. Läkaren svor. JK utreder. — Express-fotograf besöker »*skönhets-plantagen*».

E 13.7: Otrogen mors öde. **Kärlek**, utpressning, förfalskning. **MORD-HOT.** Fantastisk kriminalaffär.

AB 30.8: *Fiskmåsar höll LIKVAKA* hos rik dansk-svenska. Arvingar sökas i **Sverige.** — **Gangster-flicka** med vid fräck *Söder-kupp.* —

Målare plundrad på öppen gata. — Skolpojkar i strömhopp över *målarpytsar*. Nya Ängbyläroverket tas i bruk.

AB 2.9: **Nakna kvinnor** i nunnekloster *under Gamla stan*.

AB 17.9: **MORD-försök** i natt mot *naken kvinna*. Fruktansvärd misshandel efter **spritorgie**. Mordkommissionen jagar okänd niding på Östermalm.

E 13.9: **Häst** vittnar själv i **storprocess**. Förlorar målet, vann derbyt! — *Kvinna gravid* av piller? Polis anmäler.

E 15.9: Mera skumrask bakom annonser: »**Raffiga**» underkläder krav på städhjälp. — *Storskogspojken fick skor* av *Expressen*.

E 16.9: **Vem** bultade på Dramaten? Polisen svär sig fri.

E 17.9: *Nattliga buslivet kulminerar*: **FLICKA** lockbete vid hold up i **City**. Misslyckad rånkupp kunde lätt blivit **mord**. — *Sånglysten kvinna klädde av sig*. — *Kalas slöt* med vilt *uppträde*. — *Sjukhusfärd* efter *Klara-gräl*.

E 19.9: *Olycka eller drama*. **UNG KVINNA FÖLL** från fjärde våningen. **Fastnade i tredje!**

E 25.9: *I natt på Söder*. **BLODIGT** passionsdrama. **Kvinna** slagen med hammare och **kniv**. *Våldsmannen jagas*.

E 28.9: *Lyckan kommer till Söder*: **Gammal fattig KVINNA** får **jättearv**. — *Kvinna* funnen blodig vid brinnande hus.

E 5.10: *Ingrid Bergman hälsar*: »**Jag är trött och utled** på allt ståhejet. **Vill vara** i fred.» Till Stockholm i kväll.

E 6.10 (nr 2): **INGRID charmar alla**. *Morgonpigga filmdrottning* var på **strålande humör**. Stort bildreportage. (På löpsedeln bild med underskrift: »Hon älskar svensk kavring.»)

E s. d. (nr 3): *Ingrid Bergman CHARMAR alla!* Hotellrummet ett *blomsterhav*. Solskenspromenad. Stort bildreportage. (Bild med underskrift: »Aron — är inte Stockholm vackert?«)

E 18.10: **4 FARLIGA** misssådare jagas av stort **polisdrev**: *Mördare* i Skåne. *Rånare* i Sala. *Nakenman* i Blekinge. *Våldsman* i Hudik. Telefoto-reportage.

E 21.10: *Flammande ögon* fällde *nakenman*.

E 31.10: Är svensken »sexuellt lat»?

AT 31.10: Våldtog kvinnor genom hypnos.

AT 6.11: Stockholmsfru **levande lik** genom falsk dödförklaring. *Kärlekssagan* slöt med tvegifte.

AB 6.11: *Erotiskt besviken* tog **50,000** för firma i Stockholm.

AT 8.11: *Skandal* vid stort bröllop. Polisen ingrep, bruden grät.

AT 17.11: *Kärlekskonfekt* för 500 kr. kilot gjorde ung flicka gravid.

AT 27.11: *Raffig* ung dam blev 27-åringens öde.

E 27.11: Ingen flicka före 30 år bara bra tycker präst.

AT 8.12: *Finns det ingen som känner Gunn Wällgren?* Är Victor Sjöströms underbete säljbarare än Anders Eks *adamsäpple*?

E 8.12: **Tjuvar »stab» flickor** från stockholms sjukhus. Fantastisk enleveringskupp. 14-åring bytte kläder i portgång.

E 21.12: **Ung flicka HÄNGDE** i taxichaufförs hand. Kavaljer försökte *sparka* ned henne. Kärleksdrama på Västerbron i natt.

AT 21.12: *Centralen* fylls av svarta **skinkor**. Köttaffärerna förtvivlade.

AT 29.12: Ung stockholmsdam skulle **FRIKÖPAS** från *obehaglig man*. Förälskad rival tog mutor, kom i fängelse. *Besökes varje dag av damen.*

Den självkaraktäristik av stilarten i fråga, som de citerade provstyckena ge, göra beskärnelser överflödiga. Bara en stillsam reflexion. Det heter ibland: ett folk har den press det förtjänar. (Vilket ju också betyder: en tidning har den löpsedel den förtjänar på.) Men det finns också en annan, mindre »hårdkokt» uppfattning av pressens uppgift: pressen är den tredje statsmakten, den store folkupplysaren, opinionens vägledare! »Mannen på gatan» har stundom vid löpsedelsdags anledning att undra: hur gå de båda synpunkterna ihop?

Vid sysslandet med detta ämne ha också ett par andra frågor dykt upp. För det första: i vilket juridiskt förhållande står löpsedeln till tidningen? Om t. ex. en person blir koncentrerat missfirmad i den förra, har han då samma rättsskydd, som om det skett inuti tidningen? Just i vår har den frågan i viss utsträckning besvarats. Pressens opinionsnämnd har i ett sådant fall, gällande en landsortstidning, lämnat artikeln utan erinran, men betecknat som olämpligt, att ett omdöme, lösryckt ur sitt sammanhang, under uppseendeväckande former placerats på löpsedeln. — En underhandsförfrågan i justitiedepartementet, om löpsedlar ur tryckfrihetssynpunkt äro att betrakta som likställda med tidningar, har också besvarats jakande.

.Synes alltså därutinnan ingen särskild anledning till anmärkning finnas, är förhållandet mindre tillfredsställande i en annan punkt. Med löpsedlarnas bevarande för framtiden är ingalunda väl beställt. De till justitiedepartementet ingående gransknings-exemplaren äro enligt uppgift långt ifrån fullständiga. Och på Kungl. biblioteket lära av huvudstadstidningarna endast Dagens

Nyheter, Stockholms-Tidningen, Aftonbladet och Expressen avlämna sina löpsedelsserier, av landsortspressen mycket få organ. Avsaknaden av Aftontidningen har för det här publicerade urvalet (för tiden före slutet av oktober, då »fältarbetet» påbörjades) betytt ett kännbart minus.

Det vore kanske mycket begärt, att våra storbibliotek skulle belamra sina hårt anlidade lokaler och tjänstemän med ett så skrymmande, besvärligt och föga hållbart material som *hela* den svenska pressens affischer, men någon utväg till en rimlig lösning av frågan borde kunna utfinnas, möjligen genom en överenskommelse om arbetsfördelning.

Att löpsedlarna förtjäna att »för framtiden bevaras» — så länge papperet håller — därom böra väl såväl deras författare och ansvariga utgivare som deras kritiker vara ense. Redan de här återgivna proven vittna om deras värde som kulturhistoriskt material — exempelvis för någon studie över »svensk smak och hyfsning vid tjugonde århundradets mitt». Även fläckarna på kulturen höra historien till.